

Каланча І. Г.,
кандидат юридичних наук,
прокурор Київської місцевої прокуратури
№ 2 м. Київ
ORCID ID: 0000–0002–5246–7337

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413–5372.2020.1/25–36>

УДК 343.13(477):[341.64:342.7]

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ДИНАМІКА ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: СТАТИСТИЧНЕ ТА СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Анотація. У статті висвітлені результати статистичного та соціологічного спостережень застосування практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) під час кримінального провадження в Україні.

Метою статті є встановлення тенденцій та динаміки застосування національними судами практики ЄСПЛ під час кримінального провадження, з'ясування сучасного стану правозастосування в цій сфері.

Проведено статистичне спостереження – Моніторинг відомостей Єдиного державного реєстр судових рішень (ЄДРСР) щодо стану застосування національними судами практики ЄСПЛ під час кримінального провадження, що ілюструє стабільно зростаючу тенденцію: у понад 20 разів з 2014 р. (0,1%) по 2020 р. (2,24%). Результати моніторингу за територіальними одиницями ілюструють різницю у показниках застосування судами першої та апеляційної інстанції практики ЄСПЛ під час кримінального провадження протягом I півр. 2020 років у 5, а подекуди й у 8 разів між різними областями України, що обумовлює необхідність вжиття організаційних та навчальних заходів у цьому напрямі.

Обґрунтовано, що запропонована автором методологія проведення моніторингу дозволяє здійснювати контекстний пошук у масиві неструктурованих даних та отримати інформацію за специфічними питаннями, відтак може застосовуватися для обробки текстів судових рішень в ЄДРСР та текстів фабул в Єдиному реєстрі досудових розслідувань.

Автором проведено соціологічне дослідження – опитування експертного середовища щодо застосування практики ЄСПЛ під час кримінального провадження. Аналіз результатів опитування ілюструє високі показники застосування учасниками кримінального провадження практики ЄСПЛ – 89% опитаних. Середня частота використання респондентами практики ЄСПЛ під час кримінального провадження становить 36,8%. Для пошуку рішень ЄСПЛ респонденти найчастіше використовують веб-сайт Міністерства юстиції України (67%) та ЄДРСР (61%), що обумовлює їх технічну модернізацію для удосконалення мож-

ливостей з пошуку та аналізу практики ЄСПЛ. Зазначено, що високий попит суб'єктів кримінального провадження на офіційний переклад рішень ЄСПЛ українською мовою (93% опитаних) у поєднанні з досить низькою оцінкою респондентами зусиль держави в цьому напрямі (32,6% опитаних оцінюють позитивно) вказують на доцільність вжиття Міністерством юстиції України додаткових заходів щодо перекладу рішень ЄСПЛ українською мовою.

За результатами дослідження пропонується запровадження в ЄДРСР обов'язкового гіперпосилання на рішення ЄСПЛ в базі даних ЄСПЛ «HUDOC» при його застосуванні у судовому рішенні національним судом (підтримують 67,1% опитаних); створення в функціоналі ЄДРСР додаткового фільтру для пошуку практики ЄСПЛ (підтримують 87,5% опитаних); створення порталу дистанційного навчання для постійного вивчення правниками практики ЄСПЛ (підтримують 89% опитаних).

Ключові слова: кримінальний процес, Україна, практика Європейського суду з прав людини, застосування, тенденції, динаміка, статистичне спостереження, опитування.

Постановка проблеми. З упродовженням у 2012 році чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) знайшла належне нормативне регулювання у галузевому кодифікованому акті та подальше застосування під час кримінального провадження. Науковці та практики досі сперечаються щодо ролі правових актів ЄСПЛ у кримінальному процесі України, однак факт її масового застосування – беззаперечний, а вплив на кримінальний процес України щодо забезпечення верховенства права (ч. 2 ст. 8 КПК України) та законності (ч. 5 ст. 9 КПК України)¹ – очевидний. Триваюче реформування кримінальної юстиції України потребує комплексного розуміння стану застосування практики ЄСПЛ під час кримінального провадження, що актуалізує дослідження його тенденцій та динаміки а також з'ясування сучасного стану правозастосування в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій ілюструє значний інтерес науковців до практики ЄСПЛ, різні аспекти застосування якої в кримінальному процесі України вивчали О.Г. Яновська (Yanovska O. H., 2013)², Т.І. Фулей (Fulei T. I., 2015)³, Л.П. Брич (Brych L. P., 2016)⁴, Р.В. Кимлик (Kymlyk R. V., 2017)⁵, Т.Є. Кагановська, І.А. Пахомова (Kahanovska T. Ye. and Pakhomova I. A., 2019)⁶ та інші вчені. Також варто відзначити дослідження Української Гельсінської спілки з прав людини⁷, присвячені встановленню релевантності (нерелевантності) застосування практики ЄСПЛ національними судами. Однак поза увагою науковців залишились загальні тенденції застосування практики ЄСПЛ під час кримінального провадження.

Метою статті є встановлення тенденцій та динаміки застосування національними судами практики ЄСПЛ під час кримінального провадження, з'ясування сучасного стану правозастосування в цій сфері.

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (дата звернення: 10.09.2020).

² О. Яновська, 'Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні' (2013) 2(27) *Вісник Академії адвокатури України* 12–17.

³ Т. Фулей *Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя* (науково-методичний посібник для суддів, 2-ге вид. випр., допов. К. 2015) 208.

⁴ Л. Брич 'Застосування практики Європейського суду з прав людини як джерела права для оцінки достовірності доказів у кримінальних провадженнях в Україні' (2016) 2 *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ* 253–265.

⁵ Р. Кимлик *Застосування рішень Європейського суду з прав людини в кримінальному процесі України* (2017) *Development of Jurisprudence Problems and Prospects* 107–111.

⁶ Т. Кагановська, І. Пахомова *Застосування практики Європейського суду з прав людини* (2018) 26 *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»* 6–9.

⁷ PRECEDENT UA (2017. К.: КВІЦ) 412.

Методологія дослідження. Під час дослідження автором застосовано інструменти фундаментальної загальнонаукової методології – аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, системний метод; методи юридичної науки – формально-юридичний, порівняльно-правовий; соціології – аналіз документів, анкетне опитування; статистики – перевірка, систематизація, групування, обробка, графоаналітичний метод, а також міждисциплінарні методи пізнання – герменевтичний, кібернетичний та синергетичний. Також використано комп'ютерні технології обробки статистичних даних. Емпіричну складову дослідження становлять результати статистичного та соціологічного спостережень.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення мети дослідження автором проведено статистичне спостереження – **Моніторинг відомостей Єдиного державного реєстру судових рішень щодо стану застосування національними судами практики ЄСПЛ під час кримінального провадження за період з 2010 р. по I півр. 2020 р.** (далі – Моніторинг*). Це статистичне спостереження організовано відповідно до профільної методології^{1,2} та включає наступні етапи: проектування спостереження; підготовка спостереження; проведення спостереження (збір первинного матеріалу, зведення та групування даних; узагальнення та аналіз даних); контроль одержаних даних.

Під час **проектування спостереження** визначено: *об'єкт спостереження* – рішення національних судів у кримінальному судочинстві; *організаційну форму проведення* – спеціалізована звітність; *спосіб статистичного спостереження* – документальний.

Метою статистичного спостереження є встановлення кількісних показників застосування національ-

ними судами практики ЄСПЛ під час кримінального провадження: за період з 2010 р. по I півр. 2020 р. – загальні та за судовими інстанціями, за період з 2015 р. по I півр. 2020 р. – за видами судових рішень, за I півр. 2020 р. – за територіальними одиницями.

Джерелом інформації для статистичного спостереження обрано Єдиний державний реєстр судових рішень (далі – ЄДРСР) з огляду на його офіційність (функціонує відповідно до Закону України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005³), методологічну релевантність, змістовність та унікальність (відсутність альтернативних інформаційних джерел, що відображають досліджувані характеристики об'єкта спостереження).

На етапі **підготовки спостереження** визначено: *місце проведення спостереження* – кіберпростір; *інструменти спостереження* – функціонал веб-сайту ЄДРСР, засоби табличного процесора MS Excel; *часовий проміжок, що охоплює спостереження* – період з 2010 р. по I півр. 2020 р. розподілений за роками.

Критеріями спостереження встановлено: а) часові (за роками) та видові (за судовими інстанціями, видами рішень, територіальними одиницями) параметри; б) лінгвістичні конструкції, що свідчать про застосування практики ЄСПЛ (ключові слова), встановлені за результатами опрацювання близько ста рішень національних судів, у яких застосовано практику ЄСПЛ: «практика ЄСПЛ», «ЄСПЛ у справі», «Європейський суд з прав людини у справі», «ЄСПЛ у рішенні» та «Європейський суд з прав людини у рішенні».

Також на етапі підготовки статистичного спостереження розроблено статистичні таблиці для внесення первинних показників та проведено пробне спостереження для тестування дієвості інструментів Моніторингу*.

¹ *Правова статистика* (за ред. В. В. Голіни. Х.: Право, 2008) 37–101.

² С. Виганяйло *Правова статистика* (навч. посіб. Суми, Видав. дім «Ельдорадо», 2019) 34–77.

³ Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 № 3262-IV (зі змін. і доп.) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text>>

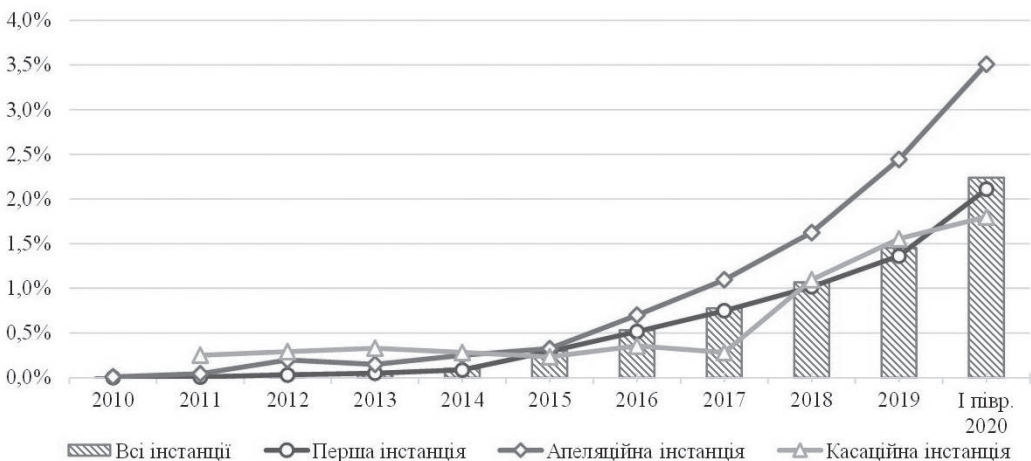
Під час проведення спостереження:

– зібрано первинний матеріал шляхом: а) встановлення загальної кількості судових рішень, облікованих в ЄДРСР за період статистичного спостереження – шляхом автоматизованого фільтрування відомостей ЄДРСР за допомогою пошукового інструментарію, представленого на веб-ресурсі відповідної інформаційної системи (встановлення часових та видових параметрів за критеріями спостереження); б) встановлення кількості судових рішень, у яких застосовано практику ЄСПЛ – шляхом внесення додаткового пошукового запиту у формі системи альтернативних лінгвістичних конструкцій (ключових слів): пошуковий запит ««практика ЄСПЛ» OR «ЄСПЛ у справі» OR «Європейський суд з прав людини у справі» OR «ЄСПЛ у рішенні» OR «Європейський суд з прав людини у рішенні»»; в) арифметичний та логічний контроль одержаних даних;

– здійснено зведення та групування отриманих даних, що включає: а) групування за періодами статистичного спостереження; б) підрахунок результатів по групах та в цілому; в) відображення отриманих кількісних показників у формі таблиць (не публікуються з огляду на їх значні розміри та обмежений обсяг цієї статті);

– узагальнено та проаналізовано отримані дані, що включає такі процеси, як: а) статистична обробка отриманих даних та розрахунок статистичних параметрів (за допомогою засобів табличного процесора MS Excel автоматизовано визначення частки судових рішень, у яких застосовано практику ЄСПЛ (у %) від загальної кількості судових рішень, облікованих в ЄДРСР за період статистичного спостереження); б) контроль кількісних показників (вивчення змісту окремих груп судових рішень з наступним корегуванням кількісних показників); в) візуалізація даних у формі графіків (з метою наочного відображення досліджуваних тенденцій).

Оцінюючи результати Моніторингу*, варто врахувати, що отримані результати відображають частку судових рішень, в яких застосовано практику ЄСПЛ (у%) від загальної кількості судових рішень. Водночас у загальному масиві судових рішень є такі їх категорії, що мають винятково технічний характер (забезпечують фіксацію процесуальної процедури), відтак не передбачають застосування практики ЄСПЛ. Таким чином отримані кількісні показники не можна автоматично трансформувати в якісні щодо забезпечення верховенства права та законності під час кримінального провадження,

Рис. 1. Динаміка застосування національними судами практики ЄСПЛ під час кримінального провадження протягом 2010 року – I півр. 2020 року (за інстанціями)

однак вони якісно відображають досліджувані тенденції та динаміку.

Моніторинг* ілюструє стабільно зростаючу тенденцію застосування практики ЄСПЛ у кримінальному процесі України: у понад 20 разів з 2014 р. (0,1%) по 2020 р. (2,24%). У судах першої та апеляційної інстанцій з кожним роком спостерігається тенденція до зростання з плавною динамікою, в суді касаційної інстанції – загальна тенденція до зростання із неоднорідною динамікою. Найвищі показники щодо частки застосування практики ЄСПЛ під час кримінального провадження ілюструють суди апеляційної інстанції (Рис. 1.).

Аналіз застосування практики ЄСПЛ за видами рішень (Рис. 2.) свідчить, що найвищі показники застосування має окрема думка, причому в судах усіх інстанцій. Також у вироках практика ЄСПЛ частіше застосовується порівняно з постановами чи ухвалами, що найяскравіше проявляється в судах апеляційної інстанції.

Результати Моніторингу* за територіальними одиницями (Рис. 3) ілюструють різницю у показниках застосування судами першої та апеляційної інстанції практики ЄСПЛ під час кримінального

провадження протягом I півр. 2020 років у 5, а подекуди й у 8 разів між різними областями України. Найвищі показники застосування судами першої інстанції практики ЄСПЛ під час кримінального провадження ілюструють: Харківська область (5,8%), місто Київ (5,7%), Кіровоградська (5,3%), Івано-Франківська (5%) та Запорізька (4,7%) області; судами апеляційної інстанції: Кіровоградська (16%), Одеська (15,8%), Харківська (11,9%), Закарпатська (9,8%) та Луганська (9,6%) області. Водночас в окремих областях відповідні показники вкрай відрізняються: судами першої інстанції – на рівні 1%, апеляційної інстанції – 2%. Така різниця викликає занепокоєння та обумовлює необхідність вжиття Державною судовою адміністрацією України та Національною школою суддів України організаційних та навчальних заходів у цьому напрямі, проведення подальших, зокрема внутрішньовідомчих, досліджень та моніторингу.

Загалом спостерігається стійка тенденція до поступового збільшення застосування практики ЄСПЛ під час кримінального провадження. Однак з огляду на досить низьку частку судових рішень кримінального судочинства, в яких

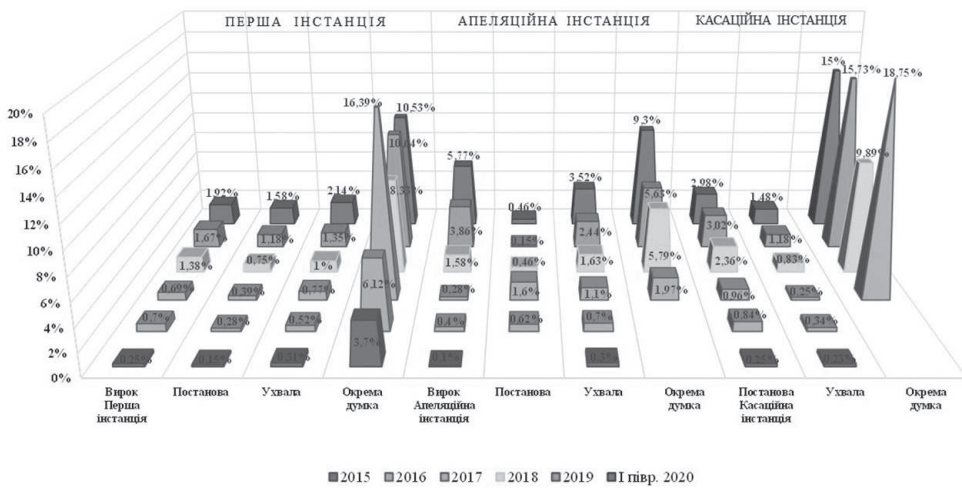

Рис. 2. Динаміка застосування судами (за інстанціями) практики ЄСПЛ під час кримінального провадження протягом 2015 – I півр. 2020 років (показники за видами рішень у%)

застосовано практику ЄСПЛ (2,24% у I півр. 2020 р.), пропонується розробка порталу дистанційного навчання для запровадження практики постійного вивчення правниками практики ЄСПЛ.

За результатами Моніторингу* також зроблено низку методологічних висновків. Запропонована автором методологія проведення Моніторингу* дозволяє здійснювати контекстний пошук у масиві неструктурованих даних та отримати інформацію за специфічними питанням, відтак може застосовуватися для обробки текстів судових рішень в ЄДРСР та текстів фабул в Єдиному реєстрі досудових розслідувань. З огляду на значний інтерес до практики ЄСПЛ та потребу систематичного моніторингу судових рішень з цього питання доцільно вдосконалити функціонал судових інформаційних систем для забезпечення відповідних завдань. Зокрема, пропонується вдосконалити функціонал ЄДРСР шляхом створення додаткового фільтру з пошуку даних щодо застосування національними судами практики ЄСПЛ, а також запровадити вимогу щодо обов'язково-

го застосування національним судом гіперпосилання на рішення ЄСПЛ до бази даних ЄСПЛ «HUDOC» при застосуванні практики ЄСПЛ у судовому рішенні. Реалізація вказаних пропозицій суттєво полегшить проведення емпіричних досліджень щодо застосування практики ЄСПЛ порівняно з використанням під час Моніторингу* алгоритмом, що є досить складним та трудомістким.

З метою отримання додаткових відомостей від суб'єктів кримінального провадження (прокурорів, адвокатів, суддів тощо) про тенденції застосування практики ЄСПЛ під час кримінального провадження, сучасний стан правозастосування у цій сфері та з'ясування ставлення суб'єктів кримінального провадження та науковців до висловлених вище пропозицій, автором проведено соціологічне дослідження – **Опитування експертного середовища щодо застосування практики ЄСПЛ під час кримінального провадження** (далі – Опитування*).

Соціологічне дослідження організовано відповідно до профільної методоло-

Рис. 3. Стан застосування судами першої та апеляційної інстанції практики ЄСПЛ під час кримінального провадження протягом I півр. 2020 р. (показники за територіальними одиницями у%).

гії^{1,2} за такими організаційно-технічними етапами: 1) підготовка дослідження; 2) збір даних; 3) опрацювання відповідей (систематизація, контроль); 4) аналіз результатів, формулювання висновків та пропозицій.

Під час **підготовки дослідження** визначено: *вид дослідження* – конкретно-соціологічне соціально-правове моніторингове загальнонаціональне дослідження; *метод збору соціологічної інформації* – опитування; *мету дослідження* – встановлення показників застосування практики ЄСПЛ суб'єктами кримінального процесу та науковцями, їх ставлення до пропозицій автора щодо удосконалення за досліджуваням напрямом; *категорії респондентів* – адвокати, прокурори, судді, помічники суддів, науковці; *місце проведення* – кіберпростір; *інструменти опитування* – Google Forms (додаток для адміністрування опитувань, який входить в офісний набір Google Drive); *період опитування* – з 01.08.2020 по 31.08.2020.

Збір даних реалізовано шляхом адміністрування опитування в додатку Google Forms (з автоматичною електронною фіксацією відповідей респондентів та наступним формуванням електронних таблиць). Розповсюдження опитування здійснювалось шляхом публікації у соціальних медіа, розсилки на електронні адреси потенційних респондентів тощо.

Під час **опрацювання відповідей** здійснено: а) систематизацію та контроль отриманих даних (зовнішній та арифметичний контроль – автоматично за допомогою налаштувань Google Forms; логічний контроль – встановлення логічної відповідності відповідей на уточнювальні питання відповідям на взаємопов'язані загальні питання), виключення елементів, що містять логічні помилки; б) контроль репрезентативності статистичної вибірки щодо категорій респондентів

за територіальним (охоплення понад 2/3 регіонів) та віковим (охоплення всіх категорій за стажем юридичної практики) критеріями.

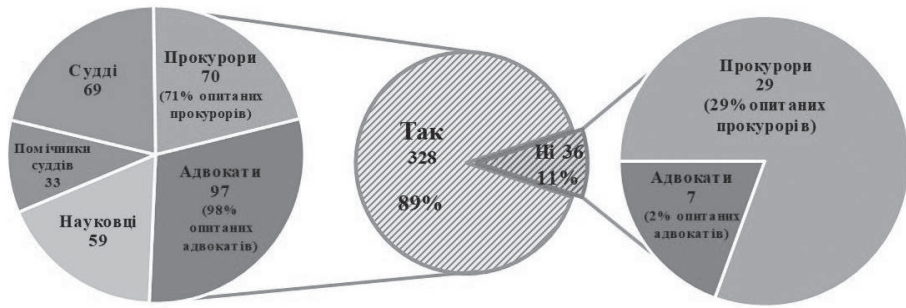
За результатами Опитування* отримано відповіді від 393 респондентів; за результатами логічного контролю включено три відповіді. Репрезентативну вибірку для формування статистично вірогідних результатів (охоплює 2/3 регіонів та всі вікові групи) встановлено щодо 364 респондентів, зокрема: 99 прокурорів, 104 адвокатів, 69 суддів, 33 помічників суддів та 59 науковці. Інші відповіді (26) визнано нерелевантними та вони не враховуватимуться при аналізі отриманих даних. Географія опитування (тут і далі – за релевантними відповідями) охопила 24 області України та місто Київ, а також рівномірно залучила всі вікові групи.

Аналіз результатів Опитування* ілюструє високі показники застосування учасниками кримінального провадження практики ЄСПЛ. 89% опитаних (328 респондентів) вказують про *застосування практики ЄСПЛ у своїй професійній діяльності під час кримінального провадження*, зокрема: прокурори – 71% від всіх опитаних прокурорів (70 респондентів); адвокати – 93% (97); судді – 100% (69); помічники суддів – 100% (33). Також всі опитані науковці (59) зазначають про використання практики ЄСПЛ під час наукових досліджень кримінального процесу України (Рис. 4). Для оцінки якісних характеристик з досліджуваної теми аналізуватимуться відповіді цієї частини респондентів (328).

Формулювання висновків та пропозицій. Серед наведених даних (Рис. 4) необхідно звернути увагу на використання лише 71% прокурорів практики ЄСПЛ під час кримінального провадження, що вбачається негативною тенденцією та викликає об'єктивне

¹ В Вербець *Методика організації та проведення соціологічного дослідження* (навчально-методичний посібник, Березно, 2008) 36–44, 67–72.

² О Марковець, Є Березняк, Б Лисик, Р Кравець Інформаційна модель системи проведення соціологічних досліджень у веб-середовищі (2016) 854 *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Інформаційні системи та мережі* 274–281.

Рис. 4. Використання респондентами практики ЄСПЛ у професійній діяльності під час кримінального провадження.

занепокоєння, відтак потребує вжиття Офісом генерального прокурора та Тренінговим центром прокурорів України додаткових організаційних та навчальних заходів у цьому напрямі, проведення подальших, зокрема внутрішньовідомчих, досліджень та моніторингу.

Частота використання респондентами практики ЄСПЛ під час кримінального провадження (за відповідями респондентів візуалізовано на Рис. 5) в середньому становить 36,8%, зокрема: адвокатами – 56,9%; науковцями – 34,8%; помічниками суддів – 29,5%; прокурорами – 24%; судьями – 20,4%. Високі показники використання адвокатами практики ЄСПЛ вказують на її визнання ефективним інструментом захисту прав і свобод людини під час кримінального провадження.

На різних стадіях кримінального провадження частота використання респондентами практики ЄСПЛ відрізняється: про її використання під час судового розгляду в суді першої інстанції вказують 74% (242) опитаних, під час досудового розслідування – 52% (172), судового розгляду в суді апеляційної інстанції – 42% (137), судового розгляду в суді касаційної інстанції – 25% (83), під час виконання судових рішень – 5% (18). Такі результати корелюються із загальною тенденцією щодо завершення значної частини кримінальних проваджень саме під час досудового розсліду-

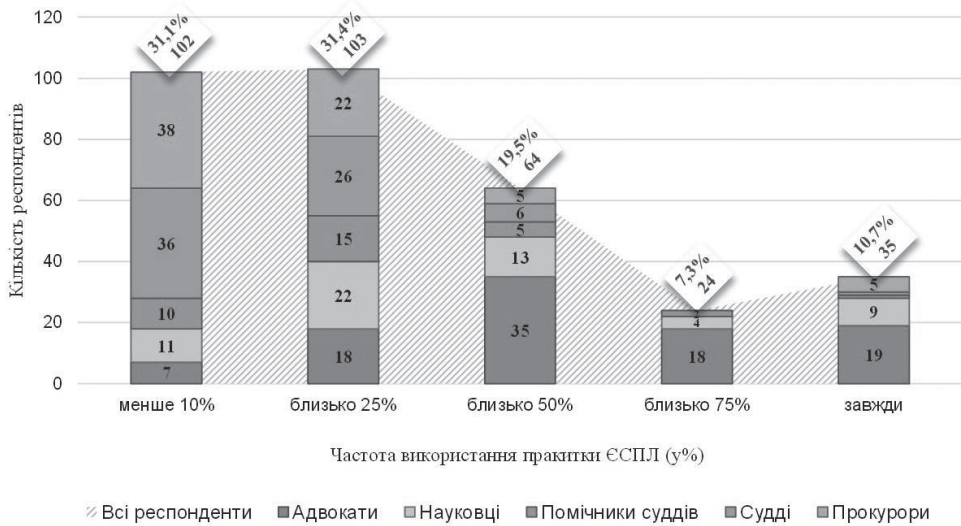
вання та судового розгляду в суді першої інстанції.

Для пошуку рішень ЄСПЛ респонденти використовують інформаційні ресурси, що становлять наступний рейтинг: веб-сайт Міністерства юстиції України – 67% (221); ЄДРСР – 61% (201); судові аналітичні огляди – 55% (181); база даних ЄСПЛ «HUDOC» – 42% (138); наукові публікації – 37% (122); аналітичні огляди адвокатів та адвокатських об'єднань – 30% (100); відомчі інформаційні листи правоохоронних органів – 16% (54); Інформаційно-правова система «Прецедент»® – 8% (25). Оскільки веб-сайт Міністерства юстиції України та ЄДРСР є основними такими ресурсами, їх технічна модернізація щодо удосконалення можливостей з пошуку та аналізу практики ЄСПЛ вбачається найбільш ефективною. В цьому випадку варто вказати на об'єктивно незручний функціонал веб-сайту Міністерства юстиції України¹ з огляду на відображення неструктурованих електронних даних різних форматів та відсутність можливості контекстного пошуку, що ускладнює його використання.

Результати Опитування* свідчать, що респонденти вивчають рішення ЄСПЛ переважно українською мовою, зокрема 93% (306) опитаних зазначають про використання українського перекладу, здійсненого Міністерством юстиції України, 69% (226) респондентів вка-

¹ Захист інтересів держави в Європейському суді. Веб-сайт Міністерства юстиції України <https://minjust.gov.ua/cat_9329>.

Рис. 5. Частота використання респондентами практики ЄСПЛ під час кримінального провадження.

зують про використання неофіційного перекладу українською мовою з аналітичних оглядів та досліджень. Також **35%** (114) опитаних використовують російську мову (неофіційний переклад в аналітичних оглядах та дослідженнях), а **28%** (92) – французьку або англійську мови (оригінал рішення). При цьому лише **32,6%** респондентів вважають достатніми зусилля держави щодо забезпечення перекладу рішень ЄСПЛ українською мовою, **67,4%** – ні. Високий попит суб'єктів кримінального провадження на офіційний переклад рішень ЄСПЛ українською мовою у поєднанні з досить низькою оцінкою респондентами зусиль держави в цьому напрямі вказують на доцільність вжиття Міністерством юстиції України додаткових заходів щодо перекладу рішень ЄСПЛ українською мовою.

Останній блок анкети Опитування* спрямований на встановлення думок респондентів щодо ідей, запропонованих автором за результатами Моніторингу*. На підтримку досить сміливої ідеї щодо запровадження вимоги обов'язкового застосування національним судом гіперпосилання на рішення ЄСПЛ до бази даних ЄСПЛ «HUDOC» при застосуванні практики ЄСПЛ у судовому рішенні ви-

словлюються **67,1%** опитаних, **18,9%** – не підтримують, **14%** опитаним важко відповісти на це питання. Водночас серед суддів цю пропозицію підтримують лише **24,6%** респондентів. Досить висока загальна підтримка цієї ідеї вказує на актуальність встановлення зв'язку між текстом судового рішення національного суду, в якому застосовано практику ЄСПЛ (вказано на певне рішення ЄСПЛ) та офіційним текстом останнього. Таке технічне вдосконалення можна також розглядати як механізм підвищення релевантності застосування практики ЄСПЛ.

Також **87,5%** респондентів підтримують ідею створення в функціоналі ЄДРСР додаткового фільтру для пошуку практики ЄСПЛ (**7,9%** – не підтримують, важко відповісти на це питання **4,6%** опитаних), що вказує на необхідність технічного вдосконалення ЄДРСР у цьому напрямі.

Ідею створення порталу дистанційного навчання для постійного вивчення правниками практики ЄСПЛ підтримують **89%** опитаних, не підтримують – **5,2%**, **5,8%** респондентів важко відповісти на це питання. Реалізація цієї ідеї потребує співпраці Міністерства юстиції України, Тренінгового центру прокуро-

рів України, Національної школи суддів України, Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України, Національної академії внутрішніх справ та Міністерства освіти і науки України.

Висновки та пропозиції. Динаміка розвитку кримінального процесуального законодавства України та правова реальність свідчить про посилення в кримінальному процесі України ролі та значення практики ЄСПЛ.

Отримані результати мають наукову та практичну цінність, адже можуть бути використані науковцями, по-перше, в частині використаної та описаної в цій роботі методології – при проведенні аналогічних наукових досліджень у сфері кримінального процесу та в інших галузях, предметом аналізу яких є неструктуровані відомості відкритих інформаційних систем, по-друге, отримані результати – у наукових дослідженнях практики ЄСПЛ; у практичній діяльності – для пошуку практики ЄСПЛ в ЄДРСР.

Отримані під час дослідження дані обумовлюють: вжиття організаційних та навчальних заходів у напрямі застосування практики ЄСПЛ під час кримінального провадження, проведення подальших, зокрема внутрішньовідомчих, досліджень та моніторингу; вжиття додаткових заходів щодо забезпечення офіційного перекладу рішень ЄСПЛ українською мовою.

Також за результатами дослідження пропонується розробка нових та вдосконалення існуючих електронних інструментів у досліджуваній сфері:

– розробка порталу дистанційного навчання для постійного вивчення правниками практики ЄСПЛ (підтримують **89%** опитаних);

– технічна модернізація веб-сайту Міністерства юстиції України та ЄДРСР щодо удосконалення можливостей з пошуку та аналізу практики ЄСПЛ;

– створення в функціоналі ЄДРСР додаткового фільтру для пошуку практики ЄСПЛ (підтримують **87,5%** опитаних);

– запровадження вимоги щодо обов'язкового застосування національним судом гіперпосилання на рішення ЄСПЛ до бази даних ЄСПЛ «HUDOC» при застосуванні практики ЄСПЛ у національному судовому рішенні (підтримують **67,1%** опитаних).

Пропонований у цій статті електронний інструментарій забезпечить науковців ефективним засобом для проведення точних досліджень та подальшої еволюції в досліджуваному напрямі, а практиків – ефективним засобом правозастосування щодо дотримання верховенства права та законності при застосуванні практики ЄСПЛ як джерела кримінального процесуального права України.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [The Law of Ukraine] vid 13.04.2012 № 4651-VI (zi zmin. i dop.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (date of access: 10.07.2020) (in Ukrainian).

2. Pro dostup do sudovykh rishen [On access to court decisions]: Zakon Ukrainy [The Law of Ukraine] vid 22.12.2005 № 3262-IV (zi zmin. i dop.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text> (date of access: 16.08.2020) (in Ukrainian).

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

3. Verbets V, Metodyka orhanizatsii ta provedennia sotsiolohichnoho doslidzhennia [Methods of organizing and conducting sociological research] (Berezhno 2008) (in Ukrainian).

4. Vyhaniailo S, Pravova statystyka [Legal statistics] (Sumy 2019) (in Ukrainian).

5. Fulei T, Zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny pry zdiisnenni pravosuddia [Application of the case law of the European Court of Human Rights in the administration of justice] (Kyiv 2015) (in Ukrainian).

EDITED BOOKS

6. PRECEDENT UA – 2017 (Kyiv, 2018) (in Ukrainian).

7. Pravova statystyka [Legal statistics] / za red. V. V. Holiny (Kharkiv 2008) (in Ukrainian).

JOURNAL ARTICLES

8. Brych L, 'Zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny yak dzherela prava dlia otsinky dostovirnosti dokaziv u kryminalnykh provadzhenniakh v Ukraini' [Application of the case law of the European Court of Human Rights as a source of law to assess the reliability of evidence in criminal proceedings in Ukraine] (2016) 2 Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav 253–265 (in Ukrainian).

9. Kahanovska T and Pakhomova I, 'Zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny' [Application of the case law of the European Court of Human Rights] (2018) 26 Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya «Pravo» 6–9 (in Ukrainian).

10. Kymlyk R, 'Zastosuvannia rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny v kryminalnomu protsesi Ukrainy' [Application of decisions of the European Court of Human Rights in the criminal process of Ukraine] (2017) Development of Jurisprudence Problems and Prospects 107–111 (in Ukrainian).

11. Markovets O and Berezniak Ye and Lysyk B and Kravets R, 'Informatsiina model systemy provedennia sotsiolohichnykh doslidzhen u veb-seredovyshchi' [Information model of the system of sociological research in the web environment] (2016) 854 Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Informatsiini systemy ta merezhi 274–281 (in Ukrainian).

12. Yanovska O, 'Zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny pry zdiisnenni sudovoho kontroliu u kryminalnomu provadzhenni' [Application of the case law of the European Court of Human Rights in the exercise of judicial control in criminal proceedings] (2013) 2(27) Visnyk Akademii advokatury Ukrainy 12–17 (in Ukrainian).

WEBSITES

13. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. 2020. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/> (date of access: 01–31.07.2020) (in Ukrainian).

14. Zakhyst interesiv derzhavy v Yevropeiskomu sudi. Veb-sait Ministerstva yustytzii Ukrainy. URL: https://minjust.gov.ua/cat_9329 (date of access: 21.07.2020) (in Ukrainian).

Kalanča Inha,

PhD in Law,

Prosecutor of the Kyiv local prosecutor's office No.2 of Kyiv city

після інформації про автора додати:

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413–5372.2020.1/25-36>

TRENDS AND DYNAMICS OF APPLICATION OF THE CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS DURING THE CRIMINAL PROCEEDINGS: THE STATISTICAL AND THE SOCIOLOGICAL RESEARCH

Annotation. *In this article we have described the results of statistical and sociological observations of the application of the case law of the European Court of Human Rights (ECHR) during criminal proceedings in Ukraine.*

The purpose of this article is to identify trends and dynamics of application by national courts of the case law of the ECHR during criminal proceedings, to clarify the current state of law enforcement in this area.

We conducted a statistical observation – Monitoring of the information of the Unified state reg-

ister of court decisions (USRCD) on the state of application of the case law of the ECHR by national courts during criminal proceedings, which illustrates a steadily growing trend: more than 20 times from 2014 (0,1%) to 2020 (2,24%). We analyzed the results of the monitoring of the USRCD by territorial units and established the difference in the rates of application by the courts of first and appellate instance of the case law of the European Court of Human Rights during criminal proceedings in the first half of 2020 by 5 and sometimes 8 times between different regions of Ukraine.

We conducted a sociological survey – Survey of the expert community on the application of the case law of the ECHR in criminal proceedings. We analyzed the results of the survey which indicate that 89% of the surveyed use the case law of the ECHR during criminal proceedings. We found that the average frequency of using the case law of the ECHR in criminal proceedings is 36,8%.

We propose to introduced in the USRCD a mandatory hyperlink to the decision of the ECHR to the database of the ECHR «HUDOC» in the national court decision (supported by 67,1% of respondents); create an additional filter in the functionality of the USRCD to search for the case law of the ECHR (supported by 87,5% of respondents); create a distance learning portal to study the case law of the ECHR (supported by 89% of respondents).

The keywords: *criminal procedure; Ukraine; the case law of the European Court of Human Rights; application; trends; dynamics; statistical observation; poll.*

Стаття надійшла до редакції 21.07.2020